Valiokunnan lausunto SuVL 4/2016 vp– E 88/2015 vp, U 27/2015 vp

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: Kierto kuntoon - Kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveiksi (jätedirektiivien muuttaminen)

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle perustuslain 97 §:n mukaisen selvityksen Euroopan komission tiedonannosta: Kierto kuntoon - Kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma (E 88/2015 vp).

Valtioneuvosto on toimittanut eduskuntaan perustuslain 96 §:n mukaisen kirjelmän Euroopan komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston jätedirektiivien muuttamisesta (U 27/2015 vp).

Suuri valiokunta päätti 25.5.2016 yhdistää asioiden käsittelyn eduskunnassa ja antaa asiasta yhteisen lausunnon.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- ympäristöneuvos Riitta Levinen, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Merja Saarnilehto, ympäristöministeriö
- apulaisosastopäällikkö Liisa Saarenmaa, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Marja-Liisa Tapio-Biström, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Mika Honkanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Erja Fagerlund, työ- ja elinkeinoministeriö
- Euroopan parlamentin jäsen Sirpa Pietikäinen, Euroopan parlamentti
- ylijohtaja Anni Huhtala, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- johtava asiantuntija, kiertotalous Kari Herlevi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto
- Senior Vice President Riikka Joukio, Metsä Group
- asiamies Mathias Bergman, Baltic Sea Action Group
- koordinaattori Eero Jalava, Baltic Sea Action Group
- Senior Vice President, New Business Ventures Mari Puoskari, Ekokem Oyj

Valmis
5.1

- uusiutuva energia -yksikön johtaja Jari Suominen, St1 Oy

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
- Kaupan liitto ry
- Suomen Pakkausyhdistys ry

Viitetiedot

Asioita E 88/2015 vp ja U 27/2015 vp on käsitelty suuren valiokunnan työjaostossa. Suuren valiokunnan työjaosto on järjestänyt asioista julkisen kuulemisen yhdessä ympäristövaliokunnan kanssa 11.3.2016.

Suuri valiokunta on saanut asiasta E 88/2015 vp lausunnot talousvaliokunnalta TaVL 5/2016 vp, ympäristövaliokunnalta YmVL 9/2016 vp ja maa- ja metsätalousvaliokunnalta MmVL 6/2016 vp. Lisäksi suuri valiokunta on saanut asiasta U 27/2015 vp lausunnot talousvaliokunnalta TaVL 11/2016 vp ja ympäristövaliokunnalta YmVL 10/2016 vp.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS / JATKOKIRJELMÄ

Komission esitykset

Euroopan komissio antoi 2.12.2015 kiertotalouspaketin, johon sisältyy komission tiedonanto "Kierto kuntoon - Kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma (jäljempänä kiertotalouden toimintasuunnitelma tai toimintasuunnitelma) sekä ehdotukset kuuden jätealan direktiivin muuttamisesta.

Kiertotalouden toimintasuunnitelma

Euroopan komissio määrittelee kiertotalouden uudeksi järjestelmäksi, jossa tuotteiden, materiaalien ja resurssien arvo säilyy taloudessa mahdollisimman kauan ja jätteen syntyminen minimoidaan. Siirtyminen kohti kiertotaloutta on keskeinen osa EU:n pyrkimystä kehittää kestävä, vähähiilinen, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous. Kiertotalous edistää komission mukaan EU:n kilpailukykyä suojaamalla yrityksiä resurssien niukkuudelta ja hintojen epävakaudelta sekä auttamalla luomaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia sekä innovatiivisia ja tehokkaampia tapoja tuottaa ja kuluttaa. Se säästää energiaa ja auttaa välttämään peruuttamattomia vahinkoja ilmastolle ja luonnon monimuotoisuudelle sekä vähentää ilman, maaperän ja veden pilaantumista.

Komission toimintasuunnitelmassa tarkastellaan toimia, joihin EU-tasolla on ryhdyttävä kiertotalouden edistämiseksi ja se sisältää linjauksia työllisyyden, yritysten kilpailukyvyn ja luonnonvarojen kestävän käytön parantamiseksi. Ehdotukset ovat tosin vielä varsin yleisellä tasolla, ja eri politiikkatoimien keskinäinen priorisointi on kesken.

Toimintasuunnitelmaan sisältyy toimenpiteitä materiaalikierron sulkemiseksi ja tuotteen elinkaaren kaikkien vaiheiden käsittelemiseksi tuotannosta ja kulutuksesta jätehuoltoon ja uusioraaka-

aineen markkinoihin. Toimintasuunnitelmaan sisältyy myös joukko toimia tiettyjen alojen tai materiaalivirtojen markkinaesteiden purkamiseksi (muovit, elintarvikejäte, kriittiset raaka-aineet, rakennus- ja purkujätteet, biomassa ja biopohjaiset tuotteet). Lisäksi suunnitelmassa esitetään horisontaalisia toimenpiteitä esimerkiksi innovaatioiden ja investointien aloille. Toimintasuunnitelman tarkoituksena on keskittyä kysymyksiin, joissa EU-tason toimilla voidaan tuottaa todellista lisäarvoa ja saada aikaan merkitystä käytännön toiminnassa.

Jätedirektiiviehdotukset pääpiirteissään

Komissio on tehnyt ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveiksi jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta (jätedirektiivi), pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun direktiivin 94/62/EY muuttamisesta (pakkausjätedirektiivi), kaatopaikoista annetun direktiivin 1999/31/EY muuttamisesta (kaatopaikkadirektiivi) sekä romuajoneuvoista annetun direktiivin 2000/53/EY (romuajoneuvodirektiivi), paristoista ja akuista sekä käytetyistä paristoista ja akuista annetun direktiivin 2006/66/EY (paristodirektiivi) ja sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta annetun direktiivin 2012/19/EU muuttamisesta (SER-direktiivi).

Ehdotusten tavoitteena on unionin jätehuoltoa parantamalla edistää ympäristön ja ihmisen terveyden suojelua, varmistaa luonnonvarojen harkittu ja järkevä käyttö sekä edistää kiertotaloutta. Niiden tarkoituksena on varmistaa jätehierarkian täysimääräinen toimeenpano kaikissa jäsenmaissa, vähentää syntyvän jätteen määrää ja varmistaa korkealaatuinen kierrätys sekä se, että kierrätettyä jätettä käytetään merkittävänä ja luotettavana raaka-aineiden lähteenä unionissa. Ehdotuksilla pyritään parantamaan jätehuoltokäytäntöjä, edistämään kierrätysinnovaatioita, rajoittamaan jätteen sijoittamista kaatopaikalle ja kannustamaan kuluttajia muuttamaan tottumuksiaan. Ehdotetuilla toimilla arvioidaan saavutettavan merkittäviä hyötyjä: kestävä kasvu ja uudet työpaikat, kasvihuonekaasupäästöjen väheneminen, paremmista jätehuoltokäytännöistä saatavat suorat säästöt ja ympäristön parempi laatu. Ehdotuksilla myös vähennetään hallinnollista kuormaa yksinkertaistamalla direktiiveihin sisältyviä raportointivaatimuksia.

Komission mukaan ehdotusten tärkeimmät osatekijät ovat: määritelmien yhdenmukaistaminen; yhdyskuntajätteen uudelleenkäyttöön valmistelua ja kierrätystä koskevien tavoitteiden tiukentaminen 65 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä; pakkausjätteen uudelleenkäyttöön valmistelua ja kierrätystä koskevien tavoitteiden tiukentaminen ja tavoitepaketin yksinkertaistaminen; yhdyskuntajätteen kaatopaikalle sijoittamisen vaiheittainen rajoittaminen kymmeneen prosenttiin vuoteen 2030 mennessä; sivutuotteita ja jätteeksi luokittelun päättymistä koskevan oikeuskehyksen yhdenmukaistaminen ja yksinkertaistaminen; uudet toimenpiteet jätteen, myös elintarvikejätteen, syntymisen estämiseksi ja uudelleenkäytön edistämiseksi; laajennetun tuottajan vastuun vähimmäistoimintaedellytysten käyttöönotto; varhaisvaroitusjärjestelmän käyttöönotto kierrätystavoitteiden noudattamisen seuraamiseksi; raportointivaatimusten yksinkertaistaminen ja selkeyttäminen ja säädösten mukauttaminen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 290 ja 291 artiklaan, jotka koskevat delegoituja säädöksiä ja täytäntöönpanosäädöksiä.

Valiokunnan lausunto SuVL 4/2016 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kannat on kiertotalouden toimintasuunnitelman osalta esitetty perustuslain 97 §:n mukaisessa selvityksessä E 88/2015 vp ja jätedirektiivien muuttamisen osalta perustuslain 96 §:n mukaisessa kirjelmässä U 27/2015 vp.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Suuri valiokunta toteaa, että erikoisvaliokunnat ovat kattavasti käsitelleet kiertotalouden toimintasuunnitelmaa ja jätedirektiiviehdotuksia omien toimialojensa osalta ja esittäneet lausunnoissaan myös Suomen neuvottelutavoitteita koskevia täydentäviä huomioita ja reunaehtoja. Valtioneuvoston kantaan yhtyen valiokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota erikoisvaliokuntien kiertotalouden toimintasuunnitelmasta (YmVL 9/2016 vp; MmVL 6/2016 vp; TaVL 5/2016 vp) ja jätedirektiivien muutosehdotuksesta (YmVL 10/2016 vp; TaVL 11/72016 vp) esittämiin näkemyksiin ja esittää lausunnossaan vain eräitä kokoavia näkökohtia keskeisistä neuvottelukysymyksistä.

Kiertotalouden toimintasuunnitelma

Toimintasuunnitelman lähtökohdista

Toimintasuunnitelmassa kiertotalous määritellään uudeksi järjestelmäksi, jossa olennaista on säilyttää tuotteiden, materiaalien ja resurssien arvo niin pitkään kuin mahdollista uutta arvonlisää tuottaen raaka-aineresursseja ylittämättä. Suuri valiokunta pitää lähtökohtaa perusteltuna. Valiokunta korostaa, että kiertotalous ei ole pelkästään pyrkimystä jätteettömyyteen ja materiaalien kiertoon, vaan ennen kaikkea kokonaisvaltaista arvoketjusuunnittelua. Tuotteet on suunniteltava kierrätettäviksi tai uudelleenkäytettäviksi, ja tämä tulee olemaan myös yritysten keskeinen kilpailuvaltti. Siirtyminen kohti toimivaa kiertotaloutta edellyttää toimia koko arvoketjussa lähtien tuotteen suunnittelusta ja huollettavuudesta aina uusiin liiketoiminta- ja markkinointimalleihin. Tärkeässä roolissa on myös kuluttajien kulutustottumusten muuttaminen nykyistä kestävämmiksi. Valiokunta painottaa, että uudelleen käytölle ja kierrätykselle on asetettava kummallekin nykyisiä tavoitteita ja tasoja kunnianhimoisemmat tavoitteet.

Suuri valiokunta näkee kiertotalouden uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja koko elinkaareen perustuvia ympäristöhyötyjä tuovana ja työllisyyttä parantavana toimintatapana, jonka osalta myös EU-tason toimia voidaan pitää perusteltuina. Oikein suunnattuna EU-tason sääntely-ympäristön kehittäminen tukee kiertotalouden kehittymistä sisämarkkinoilla ja antaa taloudellisille ja yksityisille toimijoille sekä julkiselle sektorille nykyistä ennustettavamman suunnan kiertotaloutta koskevista jäsenvaltioiden rajat ylittävistä ratkaisuista ja mahdollisuuksista.

Vaikka komission kiertotalouden toimintasuunnitelman toimet on esitetty varsin yleisellä tasolla, suuri valiokunta pitää sitä tärkeänä avauksena tavoiteltaessa EU-tasolla kestävää, resurssitehokasta, vähähiilistä ja kilpailukykyistä taloutta. Toimintasuunnitelma sisältää useita kannatetta-

via linjauksia työllisyyden, yritysten kilpailukyvyn ja luonnonvarojen kestävän käytön parantamiseksi. Valtioneuvoston kannan mukaisesti valiokunta tukee toimintasuunnitelman tavoitteita edistää jätteettömyyttä ja varmistaa materiaalien ja ravinteiden kierto, materiaalitehokkuus ja ympäristön- ja ihmisten terveyden suojelun korkea taso.

Kiertotalouden potentiaali

Suuri valiokunta toteaa, että toimivassa kiertotaloudessa yhdistyvät talouden ja ympäristön edut. Kiertotalous hillitsee ilmastonmuutosta ja muita haitallisia ympäristövaikutuksia, kuten rehevöitymistä. Samanaikaisesti kiertotalous pitää sisällään suuren taloudellisen potentiaalin kansallisesti ja EU-tasolla, vahvistaa kilpailukykyä suojaamalla yrityksiä resurssien niukkuudelta ja hintojen epävakaudelta sekä luo työpaikkoja kaikille osaamistasoille. Valiokunta painottaakin valtioneuvoston tavoin, että kiertotalouden kasvupotentiaali on tunnistettava täysimääräisesti ja muutettava käytännön toiminnaksi Suomessa ja EU:ssa.

Suuri valiokunta toteaa, että Suomessa on useita globaalisti resurssitehokkaita edelläkävijäyrityksiä ja kansainvälisesti katsoen puhdas ympäristö. Asiantuntijakuulemisissa on arvioitu, että cleantech-voittoiset puhtaaseen teknologiaan perustuvat teollisuuden alat ja jäsenvaltiot voivat olla kiertotaloudessa hyvinkin merkittäviä hyötyjiä. Sitran arvion mukaan kiertotalous voisi tuoda Suomessa vähintään 2—3 miljardin euron vuosittaisen arvonlisän vuoteen 2030 mennessä. Ympäristövaliokunta kiinnittää huomiota (YmVL 9/2016 vp) siihen, että potentiaalisimpia kiertotalouden kehittämiskohteita on esimerkiksi ravinteiden kierrätyksen kehittäminen, joka mahdollistaa samanaikaisesti paremman omavaraisuuden ravinteiden suhteen ja Itämeren vähäisemmän kuormituksen. Talousvaliokunta puolestaan katsoo (TaVL 11/2016 vp), että kiertotalousalan suuren vientipotentiaalin täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää kokonaisvaltaisten kiertotalousratkaisujen konseptointia ja korkean teknologian osaamisen ja soveltamisen yhdistämistä arvonlisää tuottavalla tavalla. Suuri valiokunta pitää näitä näkemyksiä erittäin perusteltuina.

Julkisen sektorin rooli

Suuri valiokunta katsoo, että kiertotalous tulee nähdä systeemisenä pitkän aikavälin muutoksena, jonka tulisi tapahtua ensisijaisesti markkinapohjaisten keinojen ja taloudellisten toimijoiden, kuten yritysten kautta. Tämä edellyttää lainsäätäjältä ja toimeenpanotaholta kilpailukyvyn sekä ympäristön ja ihmisten terveyden suojelun kannalta kunnianhimoista tavoitetasoa, sovittujen toimenpiteiden tehokasta toimeenpanoa, oikein suunnattuja kannustimia ja tehokkaita ohjauskeinoja, kuten selkeät indikaattorit, verotukselliset kannusteet ja investointien rahoitusmekanismit.

EU-tason toimet tulee toteuttaa niin, että ne aidosti ja tehokkaasti edistävät investointeja, luovat tasapainoiset toimintaolosuhteet, poistavat EU-lainsäädännöstä johtuvia esteitä ja omalta osaltaan tukevat suotuisien olosuhteiden kehittymistä innovaatioille. On perusteltua, että toimintaohjelmaan sisältyy muitakin ohjauskeinoja kuin normiohjausta, kuten kiertotalouden huomioon ottaminen innovaatio-, kokeilu- ja tutkimuspolitiikassa, ml. Horisontti 2020 ja muut rahoituslähteet. Toimiva kiertotalous edellyttää myös panostamista koulutuksen kehittämiseen. Asiantuntijakuulemisissa on myös korostettu julkisia hankintoja koskevien toimintamallien merkitystä kiertotalouden edistämisessä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kiertotalouden uusien inno-

vatiivisten ratkaisujen kaupallistaminen edellyttää usein kotimaisia referenssejä, ja julkisia hankintoja voitaisiin käyttää vipuvoimana tämänkaltaisissa hankkeissa.

Johdonmukaisuus ja politiikkakoherenssi

Suuri valiokunta toteaa, että komissio kiinnittää toimintasuunnitelmassa huomiota tarpeeseen tarkastella eri lainsäädäntöjen, kuten jäte-, kemikaali-, tuote-, hankinta- ja lannoitelainsäädännön, yhtymäkohtia kiertotalouden edistämiseksi. Valiokunta pitää tätä toimintalinjaa perusteltuna. Myös EU:n ilmasto- ja energiapolitiikan ja kiertotalouden toimeenpanon olisi tuettava toisiaan. Vastaavasti EU:n innovaatio- ja tutkimuspolitiikan olisi omalta osaltaan tuettava kiertotalouden päämääriä.

Suuri valiokunta arvioi erikoisvaliokuntien tavoin, että toimintasuunnitelman tarjoamat mahdollisuudet politiikkakoherenssin parantamiseen ja säännösten välisten suhteiden selkeyttämiseen on hyödynnettävä täysimääräisesti. Valmistelussa on otettava huomioon paremman sääntelyn periaatteet ja normien purkutarpeet (REFIT) ja vältettävä kuormittavan hallinnollisen sääntelyn lisäämistä. Kuten talousvaliokunta huomauttaa, on tärkeätä löytää tasapaino EU-sääntelyn ja kansallisten toimien välillä siten, että toimintaympäristö on mahdollisimman vakaa ja säädösviitekehyksen muutoksen suunta selkeä (TaVL 5/2016 vp). Normiston tulee myös olla riittävän joustavaa, teknologianeutraalia ja antaa tilaa myös täysin uudenlaisille liiketoimintamalleille, palvelukonsepteille ja kokeilulle sekä huomioida digitalisaation merkitys ja mahdollisuudet. Lisäksi kiertotalouden toimintaohjelma ja sen perusteella annettavat lainsäädäntöesitykset ja muut toimenpiteet tarvitsevat tuekseen toimien kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden arviointiin, jäsenmaiden lähtötasojen, maakohtaisten olosuhteiden sekä toteutuksen seurantaan nykyistä parempaa seurantatietoa, jotta määrittelyt ja asetettavat tavoitteet perustuisivat nykyistä luotettavampaan tietopohjaan.

Muita Suomelle keskeisiä kysymyksiä

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että kiertotalouden edistämisessä EU:ssa tulisi kiinnittää enemmän huomiota ilmastonmuutoksen hillintään ja biotalouden mahdollisuuksiin fossiilisten polttoaineiden ja niukkojen raaka-aineiden korvaajana. Valiokunta yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan arvioon (MmVL 6/2016 vp) siitä, että kiertotalouden ja biotalouden välisen yhteyden tulee olla kiinteä ja kiertotaloudessa tulee varmistaa kehittyneiden biopolttoaineiden tuotannon ja käytön edistäminen.

Suuri valiokunta toteaa, että EU:n biomassan kestävyyskriteereitä koskeva EU-tason valmistelu on sujunut sangen hitaasti ja valmistelu viivästynyt. Maa- ja metsätalousvaliokunnan tavoin valiokunta katsoo, että Suomen kannalta on erittäin tärkeää kehittää EU:n biomassan kestävyyskriteereitä koskevaa sääntelyä kiertotaloutta edistäväksi mahdollisimman pian. Valiokunta toteaa, että ennustettavan ja selkeän toimintaympäristön aikaansaaminen biotalouden alalle on välttämätöntä niin talouskasvun kuin työllisyydenkin kannalta. Valiokunta pitää välttämättömänä turvata kestävästi tuotetun biomassan, kuten talousmetsistä korjattavan energiabiomassan ja teollisuuden sivutuotteiden, käyttö uusiutuvana energianlähteenä. Energianlähteenä käytetyn biomassan nollapäästöstatus on säilytettävä ja varmistettava, ettei puun eri käyttötarkoitusten mukaan määritellä erilaisia kestävyyskriteerejä, ellei sille ole tieteellisiä perusteita. Onkin tärkeää, että EU:n

biotalousstrategia päivitettäisiin niin, että kiertotalouden mahdollisuudet huomioidaan siinä aiempaa kattavammin ja että päivitys tosiasiallisesti edistäisi kestävän biotalouden kehittymistä Suomessa ja EU-tasolla.

Nk. kaskadiperiaatteen eli käyttöjärjestysperiaatteen (biopohjaisten resurssien tehokas käyttö) osalta asiantuntijakuulemisissa ja erikoisvaliokuntien lausunnoissa on puolestaan korostettu sitä, että vaikka periaatetta on pidettävä tärkeänä, sitä ei tulisi sen monitulkintaisuuden vuoksi viedä EU-lainsäädäntöön. Tällainen sitova EU-tason kaskadiperiaate ei huomioisi eri jäsenmaiden kansallisia olosuhteita, kuten luonnonvaroja, teollisuuden rakennetta tai eri materiaalivirtojen kuljetusetäisyyksiä. Esimerkiksi Suomessa puupohjaisten tuotteiden viennin osuus on suuri, jolloin iso osa niiden kaskadikäytöstä tapahtuu Suomen rajojen ulkopuolella. Valtioiden metsä- ja energiasektoreiden välisten suurten erojen vuoksi on siten vaikeaa määritellä puun kaskadikäytölle täysin yhtenäiset säännöt , jotka johtaisivat parhaaseen lopputulokseen kaikkialla. Valiokunnan mielestä puun käyttöä tulee ohjata resurssitehokkaasti ottaen huomioon elinkaarivaikutukset.

Ympäristövaliokunnan, maa- ja metsätalousvaliokunnan ja talousvaliokunnan lausunnoissa on myös nostettu esille tarve vahvistaa EU-tason toimia ravinteiden ja muovin kierrätyksen varmistamisessa, ruokahävikin vähentämisessä sekä uusioraaka-aineiden markkinoiden kehittämisessä. Lisäksi on tärkeätä lisätä sivuvirtojen ja jätemateriaalien houkuttelevuutta tuotannon raaka-aineena ja helpottaa mm. teollisten symbioosien toteuttamista. Puhtaiden ja turvallisten materiaalikiertojen edistäminen, toimitusketjujen vastuullisuuden lisääminen ja haitallisten kemikaalien parempi jäljittäminen läpi koko tuotantoketjun mahdollistaa uusioraaka-aineiden laajemman käyttöönoton. Suuri valiokunta pitää erikoisvaliokuntien näkemyksiä myös näiltä osin varsin perusteltuina.

Jätedirektiivejä koskevat ehdotukset

Esityksen lähtökohdista

Valtioneuvoston ja erikoisvaliokuntien tavoin suuri valiokunta pitää jäte-, pakkausjäte-, kaatopaikka-, romuajoneuvo-, paristo- ja SER-direktiiviä koskevia muutosehdotuksia pääosiltaan kannatettavina ja oikeansuuntaisina. Direktiivien uudistuksilla pyritään edistämään sitä, että jäte olisi jatkossa yhä tiiviimpi osa yleistä materiaalitaloutta ja että uusioraaka-aineiden rooli olisi jatkossa entistä keskeisempi. Ehdotuksissa huomioidaan kierrätysasteiden ohessa aikaisempaa paremmin tuotesuunnittelu ja valmistus sekä jätemäärien synnyn ehkäisy ja vähentäminen ja tunnistetaan myös ilmeinen tarve yhdenmukaistaa EU:n jätelainsäädännön määritelmiä (sivutuote, yhdyskuntajäte, biojäte, end-of-waste-periaate).

Suuri valiokunta toteaa, että jätedirektiivien muutokset painottuvat yhdyskuntajätteeseen ja jätesuunnitteluun ja näin ollen kiertotalousmallin loppupään ratkaisuihin. Valiokunta painottaa ympäristövaliokunnan (YmVL 10/2016 vp) tavoin, että toimivan kiertotalouden kannalta erittäin tärkeitä ovat myös tuotesuunnitteluun ja materiaaliketjun alkupäähän liittyvät ratkaisut (ml. materiaalivalinnat), joilla estetään jätteen syntyminen ylipäätään ja mahdollistetaan materiaalien kierto. Toimivassa kiertotaloudessa tuotteiden ja niiden osien tulee olla nimenomaisesti suunniteltuja kiertämään. Valiokunta tukeekin ympäristövaliokunnan tavoin (YmVL 9/2016 vp) komis-

sion pyrkimyksiä edistää parempaa tuotesuunnittelua ja tuotteiden korjattavuutta kehittämällä ekosuunnitteludirektiiviä ja koko tuotelainsäädäntöä laajemminkin.

Erikoisvaliokuntien lailla suuri valiokunta korostaa riittävän kunnianhimoista tavoitteen asetantaa direktiiviehdotusten jatkovalmistelussa (YmVL 10/2016 vp; TaVL 11/2016 vp). Suuri valiokunta toteaa, että yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen uudelleenkäytön valmistelu- ja kierrätystavoitteet tulee asettaa pääosin nykyisiä kierrätystasoja ja tavoitteita korkeammalle. Kierrätystavoitteiden tulee olla riittävän kunnianhimoisia, ja tulevien tavoitetasojen tulee olla tähän mennessä toteutuneita korkeampia luodakseen pohjan ennustettavalle toimintaympäristölle, joka tarjoaa yrityksille selkeän kannustimen investoida ja kehittää uusia puhtaita ratkaisuja ja toteuttaa edelläkävijyyttä kiertotaloudessa.

Tuotteiden suora uudelleen käyttö

Suuren valiokunnan saaman selvityksen mukaan komission ehdotukseen sisältyvä esitys siitä, että tuotteiden suora uudelleenkäyttö otettaisiin aikaisempaa paremmin huomioon tavoitteenasettelussa ja kierrätysasteen laskennassa, ei ole saanut jäsenmaiden enemmistön varauksetonta tukea taakseen asiasta työryhmätasolla neuvoteltaessa. Myös osassa valiokunnan asiantuntijakuulemisia on tuotu esille tarve asettaa tuotteiden uudelleenkäytölle ja kierrätykselle erilliset tavoitteet kunnianhimoisten kierrätystavoitteiden varmistamiseksi. Valtioneuvosto on kannassaan tukenut komission esitystä, koska se tukisi EU:n jätehierarkian (uudelleenkäyttö on ensisijaista kierrätykseen nähden) toteutumista ja vastaisi Suomessa kehitettyjen tuotteiden uudelleenkäyttöjärjestelmien tavoitteita ja ohjaisi toimintaa uudelleenkäytön suuntaan. Myös valiokunta katsoo, että resurssitehokkuuden tavoittelussa mm. kiertotalouden keinoin EU-tason toimien tulisi tukea uudelleenkäytön kaltaisia, ympäristönsuojelullisia ja kustannustehokkaita toimintamalleja.

Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto jatkaa aktiivista vaikuttamistyötä Suomelle suotuisan ja samalla tasapainoisen, kunnianhimoiset kierrätystavoitteet turvaavan ratkaisun löytämiseksi esimerkiksi niin, että uudelleenkäyttöä ei kategorisesti suljettaisi pois määrällisten kierrätystavoitteiden asetannassa. Jatkovalmisteluissa on tärkeätä varmistaa, ettei Suomi joudu epätasa-arvoiseen asemaan pitkälle kehittyneen uudelleenkäyttöjärjestelmänsä vuoksi.

Muita Suomelle keskeisiä kysymyksiä

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta pitää keskeisenä asian jatkovalmistelun osalta sitä, että valmistelussa tuodaan esille Suomen pitkät etäisyydet, harva asutus ja erilliskierrätettävien jätteiden suhteellisen pieni määrä, mikä vaikuttaa olennaisesti uudelleenkäytön valmistelun ja kierrätyksen kustannustehokkuuteen ja kokonaisympäristövaikutuksiin. Tätä taustaa vasten on erittäin tärkeätä varmistaa se, että direktiiveissä säilyy mahdollisuus kansalliseen liikkumavaraan ja joustoon. Sekä ympäristövaliokunta että talousvaliokunta katsovat lisäksi, että jätedirektiivissä tulee jatkossakin säilyä mahdollisuus poiketa jätehierarkiasta silloin, kun tämä on perusteltua ympäristön kannalta parhaaseen kokonaistulokseen pääsemisen kannalta. Suuri valiokunta yhtyy tähän arvioon ja katsoo, että jätehierarkian liian jäykkä tulkinta vaikeuttaisi ympäristön- ja terveydensuojelua, jätteiden resurssitehokasta hyödyntämistä ja kiertotalouden uusien toimintamallien ja innovaatioiden kehittämistä.

Valiokunnan lausunto SuVL 4/2016 vp

Suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan arvioon (TaVL 11/2016 vp) siitä, että asian jatkovalmistelussa on varmistettava jätteen kierrätyksen ja energiakäytön hyvä tasapaino niin, että Suomessa voidaan myös jatkossa edistää biopolttoaineiden tuotantoa ja käyttöä ja hyödyntää jäteperäistä puuenergiaa (puupakkaukset ja muu puujäte). Suuri valiokunta katsoo, että puujätteen merkitys uusiutuvan energian lähteenä tulisi ottaa huomioon puujätteen uudelleenkäytön valmistelua ja kierrätystä koskevan tavoitetason määrittelyssä. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että Suomessa on investoitu paljon sähköä ja lämpöä tuottaviin energiatehokkaisiin jätteenpolttolaitoksiin. Suomen kaltaisissa pitkän lämmityskauden maissa, joissa hyödynnetään tehokkaasti ja laaja-alaisesti sähkön ja lämmön yhteistuotantoa, on jätteiden energiahyödyntäminen perusteltua sille osalle yhdyskuntajätettä, jota ei ole mahdollista teknisesti tai taloudellisesti kierrättää.

Lopuksi suuri valiokunta katsoo ympäristövaliokunnan tavoin, että sekä jätteenkierrätystä että energiakäyttöä tarvitaan ympäristön- ja terveydensuojelullisesti asianmukaisen jätehuollon ja luonnonvarojen kestävän käytön varmistamiseksi (YmVL 11/2016 vp). Suuri valiokunta pitää komission tulevaa tiedonantoa "Jätteestä energiaa" Suomen kannalta merkittävänä kokonaisuutena. Ottaen huomioon edellä kiertotalouden alla esitetty valiokunta katsoo, että Suomen tulee vaikuttaa aktiivisesti siihen, että kehittyneiden biopolttoaineiden tuotanto, raaka-ainepohja ja käytön edistäminen sekä jäteperäisen puuenergian hyödyntäminen turvataan myös jatkossa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä huomioita.

Helsingissä 17.6.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne-Mari Virolainen kok
varapuheenjohtaja Anne Louhelainen ps
jäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Sari Essayah kd
jäsen Timo Harakka sd
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Elsi Katainen kesk
jäsen Elina Lepomäki kok
jäsen Jari Leppä kesk
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Kai Mykkänen kok
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Mikko Savola kesk

jäsen Ville Tavio ps
jäsen Sampo Terho ps
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
varajäsen Olavi Ala-Nissilä kesk
varajäsen Riitta Myller sd
varajäsen Ilmari Nurminen sd
varajäsen Arto Pirttilahti kesk
varajäsen Annika Saarikko kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Anna Sorto